

Skåda fågel vid våtmark och gör en insats för naturen

TEXT: DEBORA ARLT

Vart åker vi för att skåda fågel? Märkligt ofta verkar det vara en våtmark. Vi besöker en sjö eller går längs en å eller bäck, vi traskar ut till en damm, eller så åker vi till kusten. Vi njuter av de vackra vyerna och vassens sus när vinden blåser genom den. Tidigt på våren hörs plötsligt den fina rösten av en sävsparvshane. Eller rördromens tutande. Snart dyker också skrattmåsar upp, och det blir ett väldigt liv. På en gyttjebank står ett par tofsvipor, och årtans knirkande hörs från någonstans vid vasskanten. Doppingarna ligger på den solglitrande ytan, och tärnorna störtdyker efter småfisk. Och så kan man hitta juveler, som kungsfiskaren, som plötsligt blixtrar iväg från sin utkiksplats och försvinner bort med ett skarpt gnisslande ljud, eller kanske en pungmes någon gång?

Svarthakedopping (*Podiceps auritus*) FOTO: ÅKE LINDSTRÖM

MEN HUR STÅR DET till med våtmarksfågellarna? Visst varierar de i antal, och alla arter finns inte vid sjön varje år. Men förändras artsammansättning och -antal över en längre tid? Genom våra observationer kan vi lätt följa skiftningar och förändringar i fågelsamhället. Givet förstås att vi antecknar arter och antal, och gör observationerna tillgängliga, så att de kan användas för att följa populationsförändringar över tid. Varför då inte rapportera våra observationer och på så sätt kombinera nöje med nytta? Det är lätt att vara med och bidra till övervakning av våra våtmarksmiljöer!

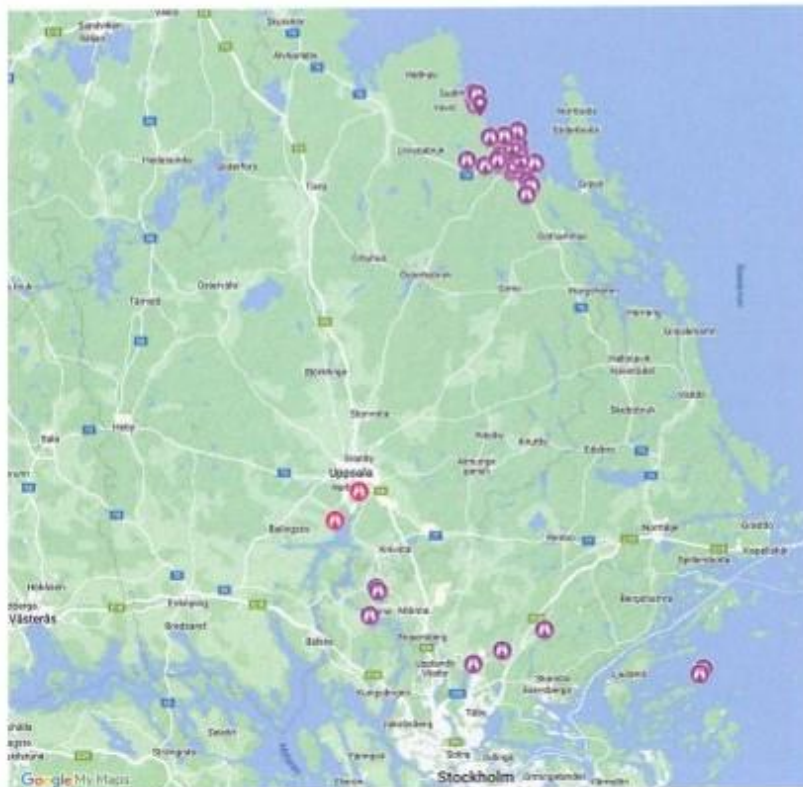
Sjöfågelinventeringen: inventering av sjöfåglar under häckningstid, i alla slags våtmarker

Det handlar om inventering vid sjöar, vattendrag, strandängar, småvatten och kuster. Det är en enkel inventering som kräver väldigt lite utöver det man ändå gör när man

skådar vid en våtmark. Man räknar från en eller flera punkter vid ett (eller fler) tillfälle inom en förutbestämd period; för Uppland är det 10–25 maj. Man räknar alla fågelarter (exklusive tättingar) knutna till vatten och våta miljöer, samt rovfåglar. De fåglar som ingår i denna övervakning är därmed: lommar, doppingar, hägrar, skarvar, andfåglar, tranor, sumphöns, vadare, måsar, tärnor och rovfåglar. Man räknar de fågelindivider som förekommer, och man behöver således inte försöka räkna antal häckande par.

Metoden beskrivs på Fågeltaxeringens hemsida (<https://www.fageltaxering.lu.se/inventera/metoder/sjofagelrutter>) och sammanfattas i rutan på sid. 36.

Uppland är för tillfället en nästan vit fläck när det gäller sjöfågelrutter. I landskapet Uppland har det under åren 2015–2022 räknats på totalt 42 lokaler/platser, varav åtta ligger i Stockholms län. Av de 34 platserna i Uppsala län räknas nästan alla (32) enbart i och omkring Forsmarksområdet. Och de två

De 42 uppländska sjöfågelrutter, där det räknats under åren 2015–2022. Källa: Svensk fågeltaxering.

rutter som räknats i närheten av Uppsala stad har räknats bara en gång under 2015–2022. Det räknas således mycket få sjöfågelrutter i största delen av Uppsala län!

Det behöver alltså räknas lite överallt, och du kan även registrera en punkt, punktrutt eller slinga som du redan räknar på och skicka uppgifterna till Svensk Fågeltaxering! En bra början vore att få med så många som möjligt av de våtmarkslokaler, med sina fågeltorn och plattformar, som finns i landskapet. Det vore också värdefullt med många av de små våtmarkerna och naturligtvis även kuststräckor.

Det finns mycket att göra, och det är lätt att vara med: gör helt enkelt det du brukar göra, men räkna alla individer av aktuella arter, rapportera in dina resultat, och gör det hela varje år vid ungefär samma tid. Och om du vill, går det bra att göra det tillsammans med någon annan – det kan vara roligare, och

ni kan hjälpa varandra med att upptäcka och artbestämma fåglarna.

Det finns många rapporter av våtmarks- och sjöfåglar för många lokaler rapporterade i Artportalen. Men där finns de utan information om vilken metod som använts och huruvida alla observationer rapporterats. Genom att även rapportera observationerna direkt till Svensk fågeltaxering anger du att fåglarna har räknats efter en angiven metod, vilka arter som eftersökts och att alla observationer som gjorts för någon av dessa arter rapporterats. På så sätt kommer dina observationer med i en standardiserad datainsamling, där observationer kan användas för att beräkna jämförbara trender.

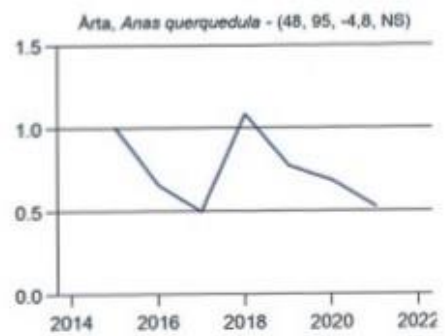
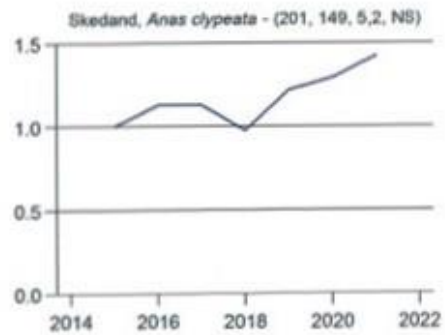
Sjöfågelinventeringen är ett samarbete mellan Birdlife Sverige med sina samtliga regionalföreningar och Svensk Fågeltaxering.

En fin vårdag vid sjön. FOTO: MATS WILHELM.

FOTO: MATS WILHELM

Graferna visar trender (2015–2021) för hela Sverige utifrån inventering av sjöfågelrutterna (under häckningstid). Linjerna visar beräknade index som har satts till värde 1,0 för år 2015, då inventeringsprogrammet Sjöfågelrutter startades. Linjerna binder ihop indexvärdena för de olika åren och visar förändringen från startåret mellan räkningarna. Till exempel betyder ett indexvärde på 0,7 att det fanns 70 % av startårets antal. Källa: Svensk Fågeltaxering.

Man väljer mellan tre alternativa metoder för att räkna:

- » **Punktrutt**, där observationer görs från ett antal självvalda, förutbestämda punkter som ligger utspridda kring den blöta miljön som ska täckas
- » **Punktinventering** från en punkt – ett fågeltorn eller en observationsplattform
- » **Observationsslinga**, där man längs en förutbestämd sträcka noterar de fåglar som observeras medan man går runt det område man vill täcka.

En punktrutt eller en observationsslinga ska täcka samma typ av våtmarks-miljö, t.ex. småvatten, sjöar, strandängar, eller kust etc.

När man bestämt sig för en metod och börjat räkna på ett sätt och på en plats är det meningen att man fortsätter räkna på samma sätt och plats några (eller gärna många) år framöver.

Rutter, punkter och slingor är inte personliga utan kan tas över av nya inventerare om de tidigare inventerarna inte längre inventerar ruten. Man kan också vara flera personer som delar på en rutt eller slinga.

Du behöver en handkikare och, beroende på hur stor våtmarken är, ofta även en tubkikare.

Inventeringen kan genomföras under valfri del av dagen, t.ex. för att anpassa inventeringstiden till den del av dagen då bästa ljusförhållanden råder på den aktuella platsen.

Vid varje punkt räknar man fåglar så länge det behövs, tills man bedömer att man räknat alla fåglar som finns att se (eller höra) från punkten. Man räknar alltså alla fåglar som är synliga (eller kan höras) vid vattenytan och andra våta områden, utan att vänta på fåglar som eventuellt skulle komma fram ur vegetationen. För varje punkt bokför man start- och sluttiden.

Inventerar man en observationsslinga går man i långsam takt och räknar alla fåglar man ser och hör från hela området som täcks. Givetvis bör man stanna längs slingan för att kunna räkna fåglar, men räknandet sker succesivt och inte från fasta punkter.

Man räknar antal individer. För arter som är svåra att räkna exakt, såsom måsar vid kolonier, gör man den bästa uppskattningen man kan.

Uppgifterna för varje punkt eller slinga förs in i ett resultatprotokoll som skickas med epost direkt till Svensk Fågeltaxering.

Punkternas positioner eller slingans sträckning rapporteras in i samband med det första inventeringstillfället.

Tveka inte att fråga om du vill veta mer. Du kan kontakta antingen Baltasar Pinheiro som är UOF:s kontaktperson för inventeringar (nås via info.uof@gmail.com), eller Svensk Fågeltaxering (fageltaxering@biol.lu.se)